

**THE EDUCATIONAL CONTEXT FOR
DEVELOPING COMPETENCES FOR DEMOCRATIC CULTURE
IN GENERAL EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA
CONTEXT EDUCAȚIONAL
DE FORMARE A COMPETENȚELOR PENTRU CULTURA DEMOCRATICĂ
ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL DIN REPUBLICA MOLDOVA**

Corina LUNGU,
consultant principal, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova,
drd. *Școala Doctorală* în Științe ale Educației

CZU: 373.017.4

Summary: The article addresses the process of developing competencies for democratic culture through the gradual implementation of the reconceptualized discipline Education for society, changing the perspective of teacher training in relation to the educational context necessary for the process of acquiring competencies and the need to develop them from preschool and primary school according to the needs and reality of children.

Rezumat: Articolul abordează procesul de formare a competențelor pentru cultură democratică prin implementarea graduală a disciplinei reconceptualizate Educație pentru societate, schimbarea opticii de formare a cadrelor didactice în raport cu contextul educațional necesar procesului de dobândire a competențelor și necesitatea dezvoltării acestora de la treapta preșcolară și primară în acord cu nevoile și realitatea copiilor.

Key words: competencies, democratic culture, educational context, learning through, for and about human rights, democratic citizenship and interculturality.

Cuvinte-cheie: competențe, cultură democratică, context educațional, învățarea prin, pentru și despre drepturile omului, cetățenie democratică și interculturalitate.

La 30 de ani de la independența Republicii Moldova, sistemul educațional național, aflat la cea de-a patra reformă curriculară în învățământul general, este orientat spre pregătirea elevilor astfel ca ei să devină adulți capabili să-și gestioneze viitorul într-un timp când revoluția digitală transformă economia și societatea, aducând prosperitate, dezvoltare socială și incluziune. Oferta educațională a ultimei generații de curricula disciplinare (ediția 2019) valorifică contextul educațional de formare a finalităților educaționale ale sistemului național, asigurând, totodată, caracterul transversal conform Cadrului de referință al competențelor pentru cultură democratică, aprobat de Consiliul Europei (2018). Codul educației (2014) specifică că „Educația are ca finalitate principală formarea unui caracter integru și dezvoltarea unui sistem de competențe care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori ce permit participarea activă a individului la viața socială și economică”.

Formarea competențelor pentru cultura democratică (CCD) este scopul de bază al tuturor disciplinelor de studii din aria curriculară socio-umanistică, iar în mod particular aceasta este menirea disciplinei Educație pentru societate, reconceptualizată în anul 2018, în baza celor 20 de competențe pentru cultură democratică. Prin funcția formativă pe care și-o asumă această arie curriculară, disciplinele de studii își mențin privilegiul de a contribui, pe de o parte, la dezvoltarea unui sistem de valori caracteristic societății democratice, bazat pe prețuirea demnității umane, a diversității culturale și a drepturilor omului, iar pe de altă parte, la înțelegerea critică de către elevi a umanității cu toată diversitatea sa.

Implementarea graduală a disciplinei reconceptualizate Educație pentru societate a solicitat schimbarea opticii de formare a cadrelor didactice privind atitudinea profesională în raport cu

contextul educațional necesar procesului de dobândire a competențelor, activitate dinamică care se realizează pe tot parcursul vieții. Situațiile de viață se schimbă și oamenii pot să-și dezvolte competențele existente și să dobândească altele noi ca răspuns la schimbările din mediul în care trăiesc. Conștientizarea caracteristicilor pedagogice specifice procesului de achiziționare a CCD nu presupune un progres linear către o competență din ce în ce mai mare. Dimpotrivă, competența, într-o anumită situație, se poate transfera și la altele, dar acest lucru nu este obligatoriu.

Provocările profesionale, constatate pe parcursul celor trei ani de implementare a disciplinei reconceptualizate, scot în evidență mai multe provocări pentru cadrele didactice, în special cele ce se referă la schimbarea abordărilor de formare a competențelor prin implicarea activă a elevilor în procesul de învățare. De asemenea, nu este deloc ușor deplasarea accentului predominant al învățării de la „transmiterea de informații” la cel de observare a „comportamentelor și atitudinilor”. Pentru a urmări finalitatea educațională, este necesară o combinație corespunzătoare de metodologii și contexte democratice în instituția de învățământ. În astfel de practici sunt utile trei abordări didactice care reprezintă esența schimbărilor la nivel de curriculum și proces de învățare și anume:

Elevilor/elevelor li se oferă oportunități de a rezolva sarcini, ei sunt încurajați să persevereze, fiindu-le recunoscut și apreciat chiar și cel mai mic succes. Această dimensiune afectivă și bazată pe experiența procesului de învățare înseamnă „învățare prin” democrație, drepturile omului și interculturalitate.

Capacitatea de a-și utiliza posibilitățile într-un anumit context sau într-o anumită situație înseamnă „învățare pentru” democrație, drepturile omului și interculturalitate.

Achiziția de cunoștințe și dobândirea unei înțelegeri critice a acestora reprezintă „învățarea despre” democrație, drepturile omului și interculturalitate.

Aceste abordări necesită din partea comunității cadrelor didactice ca accentul să fie pus pe crearea de condiții relevante pentru elevi/eleve ca să-și dezvolte potențialul deplin, în moduri și într-un ritm potrivit pentru ei/ele și influențat de ei/ele înșiși. Proces ce le-ar oferi posibilitatea acestora să facă alegeri independente legate de propria viață, să-i recunoască pe ceilalți ca egali și să interacționeze cu ei/ele în moduri pline de semnificație. În acest sens, elevii vor fi considerați apti pentru manifestarea responsabilităților în mod activ pentru propria învățare și nu drept simpli receptori ai cunoștințelor sau ca obiecti de transmitere ai unor valori. Este foarte important ca instituțiile de învățământ și cadrele didactice să asigure crearea unui context de învățare în care să-l plasează pe cei/cele care învață în centrul propriilor procese de învățare și îi/le sprijină să-și dezvolte o gândire și o judecată independentă.

Feedbackul primit de la elevi/eleve și de la cadrele didactice, în timpul atelierelor anuale de reflecție și de la atestarea cadrelor didactice (etapa republicană), a scos în evidență că formarea CCD are loc, preponderent, prin abordarea didactică „despre” democrație (cunoștințe) și mai puțin „pentru” democrație (abilități) și practic deloc „prin” democrație (valori). Prin aceasta se explică, în mare parte, și dificultățile menționate de către elevi/eleve în procesul de dezvoltare și dobândire a competențelor. Cadrele didactice consideră că cel mai serios blocaj în procesul educațional la disciplină este discrepanța mare între ceea ce promovează CCD și ceea ce simt, aud și observă elevii/ elevelor în familie, la alte ore, în mediul școlar și, în general, în societate. Unii profesori nu se simt încrezători atunci când la lecție se discută subiectele sensibile și contradictorii, având tendința de a spune elevilor/ elevelor ce este corect și ce este greșit. De asemenea, profesorii întâlnesc dificultăți în proiectarea și facilitarea reflecțiilor autentice, în baza experiențelor de învățare, ceea ce face ca elevii/ elevelor să nu trăiască/simtă pe deplin valorizarea demnității umane și a drepturilor omului, diversității culturale, democrației, dreptății, echității, egalității și a statului de drept.

Conștientizarea de către cadrele didactice a propriilor valori, atitudini, abilități, comportamente și practici, constituie o premisă fundamentală pentru asigurarea unui proces de învățare sigur și incluziv. Astfel, elevii/elevele vin cu deschidere și vulnerabilitate într-un asemenea proces și împărtășesc diverse experiențe personale și/ sau de grup, conștientizări și, drept consecință, are loc asumarea de responsabilități pentru dezvoltarea propriilor competențe.

În aceeași ordine de idei se înscriu și reflecțiile cadrelor didactice privind contextul educațional de formare a competențelor pentru cultura democratică, observat în primii ani de la treapta gimnazială, în comportamentul absolvenților ciclului primar cu referire la perceperea de către cadrele didactice din învățământul primar a educației pentru drepturile copilului (EDC). Se observă că o bună parte dintre învățători susțin că elevii mai mult își cunosc drepturile decât obligațiile, fapt ce denotă o percepție fragmentară a educației privind drepturile omului. Aceasta poziție, se regăsește și în formarea comportamentelor elevilor. O asemenea abordare necesită revizuirea politicilor de formare profesională inițială și continuă a cadrelor didactice din învățământul primar menită să asigure o pregătire mai temeinică a învățătorilor pentru înțelegerea critică conceptului de EDC.

Cadru didactic interacționează cu diverse viziuni, valori și percepții cu referire la drepturile copilului. Pe de o parte, cadrele didactice au datoria să manifestă respect pentru toate aceste convingeri care în mare parte vin din mediul familial, iar pe de altă parte, ținând cont de interesele superioare ale copilului, instituția de învățământ este obligată să reacționeze atunci când drepturile copilului nu sunt respectate, în special în cazurile de abuz, exploatare prin muncă sau neglijare severă, luând în considerare opinia acestuia. Iată de ce este importantă conștientizarea dimensiunilor educației pentru drepturile copiilor în formarea competențelor de valorizare a demnității umane și a drepturilor omului, a respectului, responsabilității și empatiei. Respectarea principiilor drepturilor copilului trebuie să fie reflectate atât în mediul educațional, cât și toate procesele din instituție. Acest fapt are drept rezultat axarea educației pentru drepturile copilului pe formarea abilităților de cercetare a situației drepturilor în clasă, școală sau alte medii, încurajarea autonomiei în luarea deciziilor, formularea de propuneri pentru îmbunătățirea situației prin abordarea trans- și interdisciplinară.

Cu referire la elevi se constată o manifestare deficitară a autonomiei în luarea deciziilor. Elevii de la treapta primară au mai puține oportunități pentru a participa la procesul decizional din clasă sau școală. Experiența mai multor școli arată că ei nu sunt parte a procesului de alegere a Consiliului elevilor din instituție, considerându-se că încă nu au pregătirea necesară. La treapta primară, de cele mai dese ori, procesul de alegere democratică a Consiliului elevilor nu este realizat, deși Instrucțiunea privind constituirea și funcționarea Consiliului elevilor (2013) conține explicit această prevedere.

Deseori, elevii sunt parte a experiențelor de manifestare a dublelor standarde comportamentale cu referință la EDC atât acasă, cât și în instituție. Perceperea de către participanți în procesul educațional al disciplinelor de studii prin prisma modalității de finalizare (testare sau examen) condiționează atitudinea elevilor față de disciplinele din planul-cadru. Astfel, mediul de învățare nu este bazat pe respectarea necondiționată a demnității umane a fiecărui copil. Aceasta influențează atitudinea elevilor față de disciplinele „importante” și „mai puțin importante”. Această atitudine se transpune și asupra procesului educațional: la matematică sau limba de instruire cadrul didactic nu poate permite o atmosferă liberă și să accepte toate opiniile. Pe când la lecțiile care nu au testări, cadrele didactice pot permite elevilor mai multă libertate în exprimarea opiniei, acceptarea diferitor viziuni asupra fenomenelor și situațiilor discutate și asta în pofida faptului că

documentele curriculare prevăd explicit libertatea profesorului de a decide asupra procesului educațional. În același timp, s-a observat că unii profesori sunt rezervați în adaptarea procesului la nevoile, așteptările și realitățile elevilor.

În context, pentru comunitatea academică responsabilă de formarea inițială și continuă a cadrelor didactice din învățământul primar propunem un set de recomandări:

- Să se integreze abordarea bazată pe drepturilor omului/ copilului în programele de formare ale cadrelor de conducere și didactice ceea ce va permite înțelegerea critică a Cadrului de referință a competențelor pentru cultura democratică bazată pe învățare sistematică, structurată și eșalonată pe nivelurile de învățare (grădinițe, școli și instituții de învățământ superior) și fiind realizată de către personalul specializat.
- Să se organizeze periodic ateliere de reflecție cu participarea mediului academic și a practicienilor pentru a împărtăși progresele și dificultățile în procesul de educație pentru drepturile copilului și a adapta continuu programele de formare la nevoile cursanților.
- Să se elaboreze și să se ofere programe de formare a competențelor parentale bazate pe principiile drepturilor copilului, respectându-se experiența, valorile și convingerile părinților.
- Să se promoveze inițiative instituționale de susținere a activităților informale și non-formale cu participarea elevilor, părinților și cadrelor didactice ce contribuie la comunicarea activă, empatie și acceptarea diversității.

Reiterând ideea că educația pentru drepturile omului și cetățenia democratică este considerată o prioritate în formarea cetățenilor secolului al XXI-lea, secol al unei lumi în permanentă schimbare, această nouă educație este văzută ca un instrument necesar pentru asigurarea coeziunii sociale globale, bazat pe un set de valori comune, cum ar fi diversitatea, drepturile omului, bunăstarea, solidaritatea, responsabilitatea.

Referințe bibliografice:

1. Bârzea, C., Cecchini, M., Harrison, C., Krek, J., Sprajic- Vrakas, V., *Manual pentru asigurarea calității educației pentru cetățenia democratică în școală*, Centre for Educational policy studies, disponibil la [Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.](#)
2. Bârzea, C., *Educația pentru cetățenie într-o societate democratică: o perspectivă a educației permanente*
3. Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului Adoptată în cadrul Recomandării CM/Rec(2010)7 a Comitetului de Miniștri
4. Consiliul Europei (2018) *Cadrul de Referință al Competențelor pentru cultură democratică*, Council of Europe Publishing. Versiunea în limba română, publicată de Institutul Intercultural Timișoara, disponibilă la www.ccd.intercultural.ro
5. *Curriculumul la disciplina Educație pentru societate*, disponibilă la https://mecc.gov.md/sites/default/files/eps_gimnaziu_2018-08-14_curriculum_ghid.pdf
6. *Ghidurile profesorului la disciplina Educație pentru societate*, disponibile la <https://mecc.gov.md/ro/content/resurse-pentru-cadre-didactice-invatamintul-gimnazial> și la <https://mecc.gov.md/ro/content/resurse-pentru-cadre-didactice-invatamintul-liceal>
7. Golob, R., Huddleston, E.; Krapf, P., Salema, M, H; Spajic-Vrcas, V., *Manual pentru formarea cadrelor didactice în domeniul educației pentru cetățenie democratică și a educației pentru drepturile omului*, Centrul pentru Inovare și dezvoltare, București, 2005

8. Gomes, R., Repere :*Manualul de educație pentru drepturile omului, Consiliul Europei*, Institutul Intercultural Timișoara, 2004
9. Marinescu, M., *Noile educații în societatea cunoașterii*, București, Editura Pro Universitaria, 2013
10. Ute , F., Haupt,H., *Omul secolului al XX-lea* , Iași, Editura Polirom
11. Recomandarea Consiliului UE din 22 mai 2018 privind promovarea valorilor comune, a educației favorabile incluziunii și a dimensiunii europene a predării (2018/C 195/01) Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, iunie 2018
12. Rus, C., Nestian-Sandu, O., Bajka, O. (2019) *Ghid de educație interculturală*. Institutul Intercultural Timișoara

**SCHOOL-BASED RESPONSES TO CHILDREN WHO HAVE BEEN EXPOSED TO
ABUSE AND NEGLECT AT HOME IN GERMANY
REAȚIA ȘCOLII LA CAZURILE COPIILOR CARE AU FOST EXPUȘI ABUZULUI ÎN
FAMILIE**

Prof. Dr. soc. sc. Kathrin Franziska BECK,
Doctor of Social Sciences
Catholic University of Applied Sciences Munich

CZU: 37.064.1

Summary. This presentation focuses on school-based responses to children who have been exposed to abuse and neglect at home in Germany. The aim of this presentation is twofold: 1) to present relevant aspects of school social work worldwide and in Germany and 2) to describe the interventions made by German school social workers in child endangerment cases to protect children from harm to their well-being. Thereby, the potential of school social workers to intervene in cases of child abuse and neglect will be demonstrated.

Key words: School social work, social work, school, child maltreatment, child endangerment, Germany

Thank you very much for inviting me here today. My name is Kathrin Franziska Beck, and I work as a professor of youth work and social work in schools at the Catholic University of Applied Sciences in Munich. Today, I will talk about school-based responses to children who have been exposed to abuse and neglect at home in Germany. The purpose of this presentation is to present relevant aspects of school social work worldwide and in Germany and to describe the interventions made by school social workers in child endangerment cases to protect children from harm to their well-being.

School social work is a practice area within the social work profession and is practiced in at least 53 countries [1]. School social work practitioners work with children and minors in schools and deal with a broad range of child-, school-, family- and community-related issues. For example, child-related issues include behavioral problems and physical and mental health issues; school-related issues include attendance and motivation problems as well as violence in schools; family-related issues include divorce, single parenting as well as parental physical and mental health issues; and community-related issues include crime and violence [2, pp. 15–16].

In international publications, school social work refers to several professional roles. The traditional role of school social work is to support children in getting enrolled in and completing school [3, pp. 3–4]. Other roles include reducing the number of school dropouts [4]; preparing for, responding to and providing recovery services for students, school staff and community members in cases of mass school violence and crisis [5]; reducing conflicts between pupils and their parents [6]; and detecting early signs of child maltreatment [7, p. 27]. Thus, school social work is focused on a